

De Moord op Walter Guinness, 1e Baron Moyne: Een Keerpunt in het Palestijnse Conflict

Op 6 november 1944 werden de straten van Caïro het toneel van een schokkende daad van politieke geweld die door het hele Midden-Oosten en verder weergalmde. Walter Edward Guinness, 1e baron Moyne, de Britse minister-resident in het Midden-Oosten, werd vermoord door twee leden van de Joodse militante groep Lehi (ook bekend als de Sternbende). Deze gedurfde actie kostte niet alleen het leven aan een prominente Britse staatsman, maar deed ook een mogelijke weg naar een Joodse staat ontsporen en intensiverde het reeds onstabiele conflict in Palestina. De moord op Lord Moyne blijft een cruciaal moment in de geschiedenis van het Britse koloniale beleid, het zionistische militantisme en de strijd om de controle over Palestina.

De Man: Walter Guinness, 1e Baron Moyne

Walter Edward Guinness, 1e baron Moyne (1880–1944), was een vooraanstaand Brits politicus, zakenman, soldaat en lid van de Anglo-Ierse Guinness-brouwersfamilie. Geboren op 29 maart 1880 in Dublin, Ierland, was hij de derde zoon van Edward Guinness, 1e graaf van Iveagh, erfgenaam van het rijke en invloedrijke Guinness-dynastie. Opgeleid aan Eton College, blonk hij uit in leiderschapsrollen als voorzitter van de prestigieuze “Pop”-vereniging en kapitein van de roeiers. In 1903 trouwde hij met Lady Evelyn Hilda Stuart Erskine, dochter van de 14e graaf van Buchan. Het paar kreeg drie kinderen, waaronder zijn opvolger Bryan Guinness, 2e baron Moyne, die later dichter en romanschrijver werd.

Moyne's bevoorrechte opvoeding temperde zijn plichtsbesef niet. Door tijdgenoten beschreven als intelligent, gewetensvol en maatschappelijk nuttig, wijdde hij zijn leven aan militaire en politieke dienst. Zijn enorme familie-fortuin – geschat op ongeveer drie miljoen pond – gaf hem zowel invloed als onafhankelijkheid, die hij gebruikte om hervormingsgezinde belangen na te streven in landbouw, huisvesting en koloniaal beleid.

Militaire Dienst

Guinness' militaire loopbaan begon tijdens de Tweede Boerenoorlog (1899–1902), toen hij zich vrijwillig aanmeldde bij de Imperial Yeomanry, gewond raakte in de strijd en de Queen's South Africa Medal ontving. In de Eerste Wereldoorlog vocht hij in Egypte, Gallipoli en Frankrijk en klom op tot de rang van luitenant-kolonel. Tweemaal onderscheiden met de Distinguished Service Order (DSO met bar) voor dapperheid, ontwikkelde hij een levenslange band met het Midden-Oosten. Zijn oorlogsdagboeken, gepubliceerd in 1987,

onthullen een reflectieve soldaat met een scherp gevoel voor menselijkheid en geschiedenis – een man die het rijk zag als zowel plicht als last.

Politieke Loopbaan

Na terugkeer van het front trad Guinness toe tot het openbare leven als conservatief politicus. Hij diende in de London County Council (1907–1910) en als parlamentslid voor Bury St Edmunds van 1907 tot 1931. Gedurende een loopbaan van bijna drie decennia bekleedde hij verschillende invloedrijke posities: staatssecretaris voor Oorlog (1922–1923), financieel secretaris van de Schatkist (1923–1925) en minister van Landbouw en Visserij (1925–1929), waar hij de suikerbietenteelt en modernisering van het platteland bevorderde.

In 1932 verheven tot de peerage als baron Moyne, zette hij zijn dienst voort in het House of Lords. Hij droeg bij aan grote openbare onderzoeken, waaronder de commissie van 1933 over sloppenwijkwijk-sanering, de koninklijke commissie van 1934 over de Universiteit van Durham en de koninklijke commissie van 1938 over West-Indië. Tijdens de Tweede Wereldoorlog keerde Moyne terug naar de regering als gezamenlijk parlementair secretaris van het Ministerie van Landbouw (1940–1941), staatssecretaris voor de Koloniën en leider van het House of Lords (1941–1942), en uiteindelijk als minister-resident in het Midden-Oosten (1942–1944). In die hoedanigheid hield hij toezicht op de Britse strategie in gebieden van Libië tot Iran en diende hij als senior vertegenwoordiger van Winston Churchill in de regio.

Zaken en Andere Belangen

Als directeur van de Guinness-brouwerij speelde Moyne een rol in de wereldwijde uitbreiding van het familiebedrijf. Hij was medeoprichter van British Pacific Properties in Vancouver en gaf opdracht tot de bouw van de Lion's Gate Bridge, die in 1939 werd geopend. Als filantroop hielp hij bij het financieren van woningtrusts in Londen en Dublin om de omstandigheden voor arbeidersgezinnen te verbeteren.

Moynes nieuwsgierigheid en avontuurlijke geest voerden hem voorbij politiek en handel. Een gepassioneerd jachtzeiler en ontdekkingsreiziger, bezat hij verschillende omgebouwde jachten – Arpha, Roussalka en Rosaura – en ondernam expedities over de Stille Oceaan en de Indische Oceaan. In 1935 bracht hij de eerste levende komodovaraan naar Groot-Brittannië, en zijn zoölogische en etnografische collecties werden later aan musea geschonken. Hij schreef *Walkabout: A Journey between the Pacific and Indian Oceans* (1936) en *Atlantic Circle* (1938), boeken die zijn interesse in antropologie en intercultureel begrip onthullen.

Historische Context: Midden-Oosten en de Palestijnse Crisis

De moord op Walter Guinness, 1e baron Moyne, vond plaats te midden van escalerende spanningen in het Britse Mandaatgebied Palestina tijdens de Tweede Wereldoorlog. Als Britse minister-resident in het Midden-Oosten sinds 1942 was Moyne verantwoordelijk

voor het toezicht op de oorlogsstrategie in een regio die cruciaal was voor het Britse rijk en de olievoorziening. Dit omvatte de handhaving van het Witte Boek van 1939, dat de Joodse immigratie naar Palestina ernstig beperkte – beperkt tot 1.500 immigranten per maand.

Planning en Daders

Het idee om de Britse minister-resident te vermoorden kwam van Lehi's oprichter Avraham "Ya'ir" Stern, die het zag als een symbolische slag tegen het Britse imperiale systeem. Na Sterns dood in 1942 werd het plan nieuw leven ingeblazen onder nieuw Lehi-leiderschap, waaronder Yitzhak Shamir – later premier van Israël. Twee jonge Palestijns-Joodse mannen, Eliyahu Hakim (19 jaar) en Eliyahu Bet-Zuri (22 jaar), werden geselecteerd om de missie uit te voeren. Het paar werd gekozen niet alleen om hun toewijding, maar ook om hun vermogen om internationale aandacht te trekken voor de Joodse zaak door een aanval buiten Palestina – Lehi's eerste operatie in het buitenland. Lehi richtte zich bewust op Moyne als een hooggeplaatste, in Ierland geboren Britse aristocraat wiens dood door het hele rijk zou weerklinken. In de planning benadrukte de groep het potentieel van de moord om Joods lijden te dramatiseren, Britse autoriteit uit te dagen en de zionistische strijd te portretteren als onderdeel van een globale antikoloniale campagne.

De Moord: Een Zorgvuldig Geplande Aanval

Begin van de middag op 6 november 1944 wachtten Hakim en Bet-Zuri in de buurt van Moynes residentie op het Gezira-eiland in Caïro. Rond 13:10 uur arriveerde Moynes auto, bestuurd door korporaal Arthur Fuller en met zijn secretaresse Dorothy Osmond en adjudant majoor Andrew Hughes-Onslow. De moordenaars naderden op fietsen. Bet-Zuri schoot Fuller in de borst en doodde hem onmiddellijk. Hakim opende het autoportier en vuurde drie schoten op Moyne af: één trof zijn nek boven het sleutelbeen, een ander zijn buik – doorboorde de dikke darm en bleef steken nabij de ruggengraat – en de derde schampte zijn vingers en borst. Moyne werd met spoed naar een Brits militair ziekenhuis gebracht, maar bezweek later die dag aan zijn verwondingen op 64-jarige leeftijd. De daders vluchtten, maar werden achtervolgd door Egyptische politie. Na een korte schietpartij werden ze gevangen genomen en bijna gelyncht door woedende omstanders voordat ze werden gearresteerd. Forensische analyse koppelde later hun wapens aan eerdere Lehi-operaties tegen Britse functionarissen.

Onmiddellijke Nasleep

De moord schokte de wereld en domineerde de voorpagina's. Britse autoriteiten, bang voor onrust, onthielden zich van massale represailles tegen de Joodse gemeenschap, maar versterkten de beveiliging in het hele Midden-Oosten. In Egypte, in tegenstelling tot Lehi's propaganda, waren er geen onmiddellijke pro-Lehi-demonstraties, hoewel anti-Joodse rellen een jaar later, in november 1945, uitbraken in Caïro en Alexandrië, resulterend in meerdere doden en uitgebreide eigendomsschade. Britse inlichtingendiensten waarschuwden voor mogelijke copycat-aanvallen – een zorg die werkelijkheid werd toen de Egyptische premier Ahmad Maher in februari 1945 werd vermoord. Onder degenen die door het eve-

nement werden beïnvloed was een jonge Egyptische officier genaamd Gamal Abdel Nasser, die naar verluidt de moed en antikoloniale vastberadenheid van de moordenaars bewonderde.

Proces en Executie

Hakim en Bet-Zuri werden in januari 1945 berecht door een Egyptische militaire rechtbank. Ze gebruikten de procedure om vurige toespraken te houden, verdedigend hun acties als onderdeel van een globale strijd voor nationale bevrijding. Ze vroegen om literatuur over Egypte's eigen revolutionaire geschiedenis en vergeleken hun zaak met anti-imperialistische bewegingen in India en Ierland. Ondanks wijdverbreide smeebeden om genade – van Joodse gemeenschappen, internationale intellectuelen en zelfs een Indiase gandhiaan die hen vergeleek met John Brown en Ierse republikeinen – werden ze ter dood veroordeeld. Beroepen werden afgewezen en beide mannen werden op 22 maart 1945 opgehangen. Britse functionarissen, waaronder ambassadeur Miles Lampson, stonden erop dat de executies snel werden uitgevoerd uit angst dat enig teken van mildheid verdere aanvallen zou aanmoedigen.

Reactie van Winston Churchill

Walter Guinness was een van Winston Churchills dichtste persoonlijke vrienden en politieke bondgenoten. De twee mannen waren medeoprichters van "The Other Club" en deelden vakanties, waaronder een jachttocht in 1934. Churchill was ontroostbaar over Moynes dood en noemde het "een weerzinwekkende daad van ondankbaarheid". In zijn toespraak tot het parlement op 17 november 1944 waarschuwde hij dat "de rook van de moordenaars' pistolen" de politiek niet mocht dicteren. Hij annuleerde een geplande kabinetsvergadering over de verdeling van Palestina en werd merkbaar kouder tegenover zionistische leiders, weigerend Weizmanns persoonlijke berichten te beantwoorden. Gedeclassificeerde correspondentie onthult Churchills aandringen dat er geen genade werd getoond aan de moordenaars, een houding die zowel rouw als politieke berekening weerspiegelde. Hoewel Churchill zijn bredere sympathie voor het zionisme niet opgaf, veranderde de moord zijn visie permanent. Het transformeerde een persoonlijke vriendschap in een politieke breuk en onderstreepte de morele en strategische kosten van de Britse positie in het Midden-Oosten.

Langetermijngevolgen en Breder Implicaties

De moord op Lord Moyne had gevolgen die ver voorbij het onmiddellijke moment reikten. Het verdiepte het wantrouwen tussen Groot-Brittannië en de zionistische beweging, deed een bijna-imminente verdelingsvoorstel ontsporen en droeg bij aan Groot-Brittanniës uiteindelijke beslissing om het Mandaat op te geven. De daaropvolgende escalatie van geweld culmineerde in de VN-verdelingsstemming van 1947 en de oprichting van Israël in 1948. In Israël werden de moordenaars, wereldwijd veroordeeld als terroristen, hergebeeld als martelaren van nationale bevrijding. In 1975 werden hun resten uit Egypte repatriëerd in een gevangenenruil en opnieuw begraven met volledige militaire eer op de Herzlberg in Jeruzalem.

Een Blijvende Schaduw: Brits-Israëlische Betrekkingen en de Koninklijke Verbinding

De erfenis van Lord Moyne's moord strekte zich ver voorbij de jaren 1940 uit en wierp een subtiele maar blijvende schaduw over de Brits-Israëlische betrekkingen. Een van de meest duurzame symbolen was de afwezigheid van koningin Elizabeth II in Israël gedurende haar zeventigjarige regeerperiode. Ondanks bezoeken aan meer dan 120 landen en meerdere uitnodigingen van Israëlische leiders, maakte zij nooit een officieel staatsbezoek.

Hoewel de Britse regering een informele politiek handhaafde die koninklijke bezoeken aan Israël ontmoedigde om Arabische bondgenoten niet te vervreemden en handelsrelaties in de regio in gevaar te brengen, speelden ook persoonlijke en historische factoren een rol. Herinneringen aan zionistische militante aanvallen op Britse personeel tijdens het Mandaat – met name de moord op Lord Moyne in 1944, een nauwe vriend van Winston Churchill – lieten een blijvende indruk achter op de monarchie en de Britse establishment. Moyne's moord, onderdeel van een bredere campagne van geweld die de bomaanslag op het King David Hotel in 1946 omvatte waarbij 91 mensen omkwamen (onder wie Britse functionarissen en burgers), symboliseerde een periode van verraad en verlies voor velen in de Britse heersende kringen.

Sommige verslagen suggereren dat deze herinneringen de privé-opvattingen van de koningin vormden. Een verslag beweerde dat zij geloofde dat "elke Israëliër ofwel een terrorist was of de zoon van een terrorist", wat weerspiegelt hoe diep dergelijke gebeurtenissen waren geïnternaliseerd door een generatie Britse elites die getuige waren van het gewelddadige einde van het rijk in Palestina. Als gevolg daarvan kregen Israëlische functionarissen zelden individuele audiënties in Buckingham Palace, met contacten beperkt tot voornamelijk multilaterale of ceremoniële evenementen. De schaduw van Lord Moyne's moord strekte zich dus uit tot het moderne diplomatieke protocol en illustreerde hoe imperiale trauma's op subtiele maar krachtige manieren decennia lang kunnen voortduren.

Conclusie

De moord op Walter Guinness, 1e baron Moyne, was meer dan de moord op een Britse functionaris – het was een seismische gebeurtenis die de baan van het Palestijnse conflict hertekende en de ontmanteling van het Britse Midden-Oosten-rijk versnelde. Moyne, soldaat, staatsman en hervormer, vertegenwoordigde een verdwijnend ras van imperiale pragmatici die balans zochten te midden van concurrerende nationalistes. Zijn dood deed een potentiële bemiddelaar zwijgen en verhardde de houdingen aan alle kanten.

Gezien door de lens van hedendaagse internationale normen zou de moord op een hooggeplaatste buitenlandse diplomaat op vreemd grondgebied ondubbelzinnig worden geclassificeerd als een terroristische daad. Moderne definities – zoals die gebruikt door de VN en de meeste nationale regeringen – identificeren opzettelijk politiek geweld tegen niet-strijders om beleid te beïnvloeden als terrorisme, ongeacht motief of zaak. Hoewel Lehi zijn acties kaderde als antikoloniale weerstand, valt het richten op een civiele politieke

leider in het buitenland direct binnen de huidige opvatting van terrorisme en onderstreept de blijvende spanning tussen revolutionair geweld en morele legitimiteit.

Referenties

- Barnett, Correlli. *The Collapse of British Power*. London: Methuen, 1972.
- Ben-Yehuda, Nachman. *Political Assassinations by Jews: A Rhetorical Device for Justice*. Albany: State University of New York Press, 1993.
- Churchill, Winston S. *The Second World War: Volume VI – Triumph and Tragedy*. London: Cassell, 1954.
- Cohen, Michael J. *Churchill and the Jews*. London: Frank Cass, 1985.
- Gilbert, Martin. *Winston S. Churchill: The Prophet of Truth (1922–1939)*. Boston: Houghton Mifflin, 1977.
- Hoffman, Bruce. *Anonymous Soldiers: The Struggle for Israel, 1917–1947*. New York: Knopf, 2015.
- Louis, Wm. Roger. *The British Empire in the Middle East, 1945–1951*. Oxford: Clarendon Press, 1984.
- Porath, Yehuda. *The Emergence of the Palestinian-Arab National Movement, 1918–1929*. London: Frank Cass, 1974.
- Shindler, Colin. *A History of Modern Israel*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Wasserstein, Bernard. *The British in Palestine: The Mandatory Government and the Arab-Jewish Conflict, 1917–1929*. Oxford: Basil Blackwell, 1978.
- Wasserstein, Bernard. *Herbert Samuel: A Political Life*. Oxford: Clarendon Press, 1992.
- Weizmann, Chaim. *Trial and Error: The Autobiography of Chaim Weizmann*. New York: Harper & Brothers, 1949.
- Wistrich, Robert S. *Zionism and Its Discontents: Essays on the Jewish Struggle for Statehood*. New York: Oxford University Press, 2017.
- The Times (London). „The Murder of Lord Moyne.“ Redactioneel, 8 november 1944.
- Ha'aretz. „The Death of Lord Moyne: Consequences for Zionism.“ November 1944.
- Hansard Parliamentary Debates. House of Commons, 17 november 1944, vol. 404.
- Royal Archives. Correspondence Relating to Middle East Policy and the Assassination of Lord Moyne, 1944–1945. Windsor Castle: Royal Archives Collection.
- Segev, Tom. *One Palestine, Complete: Jews and Arabs under the British Mandate*. New York: Metropolitan Books, 2000.
- Smith, Charles D. *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A History with Documents*. 9e ed. Boston: Bedford/St. Martin's, 2021.